

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Теличко Наталія Вікторівна
м.Мукачеве

Стаття присвячена актуалізації проблеми формування педагогічної майстерності майбутніх учителів молодших класів. Автором проаналізовано теоретичне підґрунтя формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи та охарактеризовано процес її формування як педагогічну систему.

Ключові слова: педагогічна майстерність, професійна підготовка, імідж педагога, професійна компетентність, педагогічна техніка, педагогічне спілкування, іншомовна комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. Перетворення в українському освітньому середовищі на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості вимагають визначення нових стратегічних і тактичних орієнтирів у галузі підготовки фахівців вищої школи. Провідним напрямом у процесі підготовки студентів до педагогічної діяльності є гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу на розкриття потенційних можливостей та здібностей особистості й утвердження загальнолюдських цінностей. Підготовка вчителя до професійної діяльності є складною проблемою, яка стала об'єктом багатьох наукових досліджень у філософії, психології, педагогіці.

Особливого значення набуває формування педагогічної майстерності вчителів початкової школи. Актуальність цієї проблеми підкреслюється прийняттям Постанови КМУ №462 від 20.04.11 року "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти". Розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, Державний стандарт початкової загальної освіти визначає її зміст, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави; базується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що питання підготовки педагогів знайшли своє розв'язання у працях О.Абдуліної, Л. Ахмедзянвої, І. Богданової, М. Євтуха, В. Кан-Калика, В.Крутецького, З. Курлянд, В. Лозової, Н.Ничкало, Н.Тализіної, М. Ярмаченка, а також психологів Л.Войтко, О.Киричука, С.Максименка, В. Семиченко та ін. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні та за кодомом була предметом дослідження багатьох науковців, які обґрунтували систему підготовки вчителів початкової школи у Європейському освітньому просторі (О. Гордійчук, Ю. Соловйов) і, зокрема, у Великій Британії (О. Волошина, Л. Заблоцька), в Італії (А. Степанюк), у Польщі (Н. Мотрук); в угорськомовних загальноосвітніх навчальних закладах Закарпаття (К. Маргітич) та ін.

Науковці (А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Зязюн, С. Лисенкова, Н. Ничкало, О. Савченко, Л. Хоружа, М. Фіцула та ін.) відзначають особливості професійної підготовки вчителя початкової школи і наголошують на необхідності подальшого детального обґрунтування й аналізу окремих її аспектів, що залишаються недостатньо вивченими та не вирішеними частинами загальної проблеми.

Методичні засади формування педагогічної майстерності вчителів обґрунтували І. Андріаді, Ш.Амонашвілі, І.Зязюн,

Л.Крамущенко, І. Кривонос, П. Лузан, А. Маркова, В. Теслик, Л. Шовкун та ін. Предметом дослідження інших науковців були окремі аспекти педагогічної майстерності, а саме: основні ознаки іміджу педагога (А. Калюжний, З. Капустіна, П. Лернер, П. Мовчан, Л. Хрипункова); професійна компетентність учителя середньої школи (Т. Коляда, І. Маслікова О. Ситник, Е. Соф'янци); творчість як детермінанта духовної культури вчителя (В. Наумчик); етика педагога (Е. Савченко); практико-орієнтовані дидактичні підходи досягнення та складові педагогічної майстерності (Н. Палтишев, В. Перлова); розвиток педагогічної техніки (С. Болсун, Н. Островерхова, А. Чернявська), культури діалогічного мовлення (Н. Десяєва, В. Павленко, А. Севаст'янов) і майстерності педагогічного спілкування (Ю. Васьков, М. Бабенко, І. Зарецька, В. Киричок, Т. Колодько, Н. Островерхова, Т. Симоненко) і, зокрема, діалогічної компетентності у професійному розвитку вчителя молодших класів (М. Байматова, П. Ершов, М. Палтишев) та ін. Дослідниками вивчалися проблеми акторської майстерності у педагогічній діяльності (О. Булатова, О. Єршова, В. Букатов, А. Савостьянов); упровадження інноваційних підходів для підвищення компетентності педагогів (О. Темченко); управління формуванням професійної компетентності вчителя (В. Бондар) та ін.

У деяких дисертаційних дослідженнях науковці розглядали проблему педагогічної майстерності вчителя, зокрема, у творчій спадщині В.О.Сухомлинського (А. Луцюк). Однак проблема системного формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи не була предметом сучасних досліджень.

Мета статті полягає у розкритті сутності проблеми формування педагогічної майстерності майбутніх учителів молодших класів.

Виклад основного матеріалу. Особлива увага до формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи обумовлюється тим, що фахівці цього профілю повинні враховувати сукупність психолого-педагогічних факторів, які впливають на розвиток молодшого школяра і в подальшому на формування особистості в цілому. Такими факторами є:

1) нова соціальна ситуація розвитку, яка виникає у дітей молодшого шкільного віку, залежить від рівня задоволення соціальних потреб школяра і реалізується в межах взаємодії «вчитель – учень» і «учень – учень»;

2) соціальна ситуація розвитку дітей молодшого шкільного віку пов'язана зі зміною провідної діяльності з ігрової на навчальну, результатом якої є розвиток особистості, інтелекту, здібностей, засвоєння знань, оволодіння уміннями і навичками;

3) навчання суттєво змінює мотиви поведінки та відкриває нові джерела розвитку пізнавального та особистісного потенціалу молодшого школяра;

4) перехідним періодом, що відділяє дошкільне дитинство від молодшого шкільного віку є криза семи років – криза саморегуляції, період зародження соціального "Я".

Учитель початкової школи має відзначити і контролювати динаміку формування новоутворень, що виникають і розвиваються у молодших школярів відповідно до навчальної діяльності. Це доволіність психічних процесів, яка виявляється в умінні свідомо ставити цілі, шукати і знаходити засоби їх досягнення, долати труднощі та перешкоди, керувати своєю поведінкою; внутрішній план дій та уміння молодшого школяра організувати навчальну діяльність, які передбачає пошук і вибір варіантів дій, планування їх порядку і засобів реалізації (самоорганізації), необхідність контролю і самоконтролю, словесного звіту, само-

оцінки в навчальній діяльності; рефлексія – осмислення своїх суджень і вчинків з точки зору їх відповідності задуму та умовам діяльності; самоаналіз, що змінює пізнавальну діяльність молодших школярів, їхнє ставлення до себе й до оточення, погляд на світ, змушує не просто приймати на віру знання від дорослих, а й виробляти власну думку, власні погляди, уявлення про цінності, значущість учіння. Тому вчитель початкових класів у своїй педагогічній діяльності повинен керуватися висловом В. Сухомлинського: “Щоб не перетворити дитину в сховище знань, комору істин, правил і формул, треба вчити її думати” [8].

Тому предметом сучасних дисертаційних досліджень з проблеми професійної педагогічної підготовки науковці обґрунтовують особливості підготовки вчителів початкових класів до попереджувально-корекційної роботи з учнями (О. Васильєва); до діагностичної діяльності (С. Мартиненко) до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі (Л. Петриченко); до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів (Л. Колбіна); до роботи з батьками (А. Шанскова); до класного керівництва (О. Шквир); до проектування уроку (І. Шапошнікова); до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів (Ю. Клименюк); до роботи із соціально занедбаними учнями (В. Вовк); визначають організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки (Н. Казакова); вважають комп'ютерну грамотність як складову професійної підготовки майбутніх учителів молодших класів (Л. Макаренко) та ін.

Відтак зростають вимоги до формування у майбутніх учителів початкової школи високого рівня професійної психолого-педагогічної підготовки, вміння творчо працювати на ниві навчання і виховання молодших школярів, самостійно приймати науково-обґрунтовані, своєчасні та правильні рішення, виявляючи зразки педагогічної майстерності. Хоча педагогічна майстерність виявляється в діяльності, проте вона не зводиться до неї і не обмежується лише високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених умінь. Майстерність є виявом найвищої форми активності особистості вчителя у професійній діяльності, в його позиції, здатності виявляти творчу ініціативу на підставі реалізації власної системи цінностей, в активності, що ґрунтується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання і виховання.

Актуальність цієї проблеми підтверджується низкою недоліків традиційної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті досліджуваної проблеми, серед яких визначаємо такі: спрямованість і результативність професійної підготовки студентів недостатньо відповідає потребам дієво-практичної готовності студентів до висококваліфікованої педагогічної діяльності з дітьми молодшого шкільного віку; в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін знання теорії недостатньо інтегруються з професійними вміннями студентів майстерно виконувати функції вчителя початкової школи; застосування педагогічних інновацій майбутніми вчителями початкової школи, використання оптимальних зразків педагогічної техніки у педагогічній практиці як показника їхньої педагогічної майстерності має епізодично-фрагментарний характер.

Вивчення літературних джерел, нормативно-правових актів та інших матеріалів, аналіз практичного досвіду підготовки вчителів молодших класів засвідчив наявність в означеній галузі низки суперечностей, що стають на заваді розв'язанню актуальних проблем формування педагогічної майстерності учителів початкової школи, а саме:

– між значним зростанням вимог до професійної компетентності вчителів початкової школи у світлі постанови «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» (2011 рік) і реальним станом підготовленості студентів до реалізації основних положень цього документу з виявленням педагогічної майстерності, сформованої ще під час навчання у вищій школі;

– між загальними напрямками формування педагогічної майстерності педагогів і недостатністю спеціальних наукових розробок цього спрямування з урахуванням специфіки педагогічної діяльності вчителів початкової школи;

– між постійним зростанням вимог суспільства до рівня професійної майстерності вчителів молодших класів у нових соціально-економічних умовах і реальним рівнем їх готовності до виконання професійних функцій у мінливих умовах інформаційного розвитку суспільства та динамічних змінах особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку;

– між постійним ускладненням педагогічних функцій учителя початкової школи, потребою в застосуванні ним інноваційних технологій у професійній діяльності та відсутністю системного формування педагогічної майстерності педагога, яка ґрунтується на реалізації інтеграційно-інноваційних процесів у навчанні студентів цього профілю у ВНЗ;

– між новими освітніми потребами суб'єктів навчального процесу та недостатнім методичним забезпеченням навчальних закладів до реалізації цих потреб.

Якісна професійна підготовка учителів для професійної діяльності у початковій школі на рівні сучасних вимог можлива за умови подолання зазначених суперечностей на основі теоретичного і методичного обґрунтування процесів формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах. Розширення напрямів дослідження педагогічної майстерності об'єктивно зумовлює потребу поглибленого вивчення різних аспектів цього педагогічного феномену і створення науково обґрунтованої системи цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі впровадження інноваційних педагогічних технологій, які сприятимуть комплексному формуванню професійної майстерності вчителів молодших класів з урахуванням основних ознак іміджу педагога, його комунікативної компетентності, розвитку педагогічної техніки, культури мовлення, майстерності педагогічного спілкування і, зокрема, діалогічної компетентності у професійному розвитку вчителя молодших класів.

Враховуючи важливість системного підходу до формування педагогічної майстерності учителів початкової школи у процесі професійної підготовки студентів цього профілю у ВНЗ, а також стан вивченості зазначеної проблеми та потребу її розв'язання, доцільним буде всебічне вивчення теоретичних і методичних засад формування педагогічної майстерності майбутніх учителів для професійної діяльності в початковій школі. Зокрема, наше дослідження в цьому напрямку буде виконуватися відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри іноземних мов Мукачівського державного університету з теми: “Психолого-педагогічні засади формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови”.

Метою науково-дослідної роботи визначено теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку системи формування педагогічної майстерності вчителів початкової школи з урахуванням суспільних вимог, потреб практики, споживачів освітніх послуг.

Необхідною умовою створення оптимальної системи формування педагогічної майстерності вчителів молодших класів є визначення теоретичного підґрунтя дослідження, яке складається з основних положень філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); концепції про природу та структуру особистості (Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, Л. Виготський, О. Леонтьєв, Г. Костюк, С. Максименко, К. Платонов, В. Рибалка, С. Рубінштейн та ін.); теорії професійного становлення особистості (Є. Климов, Б. Ломов, Т. Титаренко та ін.); а також результатів досліджень з проблеми формування і розвитку професійної компетентності, творчості, особистісної культури (Н. Кичук, В. Моляко, В. Паламарчук, С. Сисоєва, Р. Хмельюк та ін.); питань психолого-педагогічної підготовки вчителів (І. Богданова, М. Євтух, В. Кан-Калик, В. Крутецький, З. Курлянд, В. Лозова, Н. Ничкало, Н.Тализіна, Г.Троцько, М. Ярмаченко, В.Семиченко

та ін.); сучасних досліджень різних аспектів підготовки вчителів початкової школи (С.Дубяга [1], С. Мартиненко [4], Р. Моцик [5], Н. Павленко [6], Л.Присяжнюк [7] та ін.) та формування педагогічної майстерності (Л. Задорожна [2], А.Луцюк [3] та ін.).

Науково-теоретичні засади, складний інтегративний характер педагогічного феномену – процесу професійної підготовки вчителів початкової школи з метою формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів для роботи з дітьми молодшого шкільного віку зумовили обґрунтування концептуальних засад дослідження на методологічному, теоретичному і практичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємодію та взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів до вивчення проблеми, що застосовуються під час дослідження, зокрема:

- системного, що дає можливість проаналізувати процес професійної підготовки вчителів початкової школи з позиції цілісності, розкрити компоненти системи професійної підготовки і формування педагогічної майстерності як вершини готовності студентів до фахової діяльності у початковій школі, виявити механізми їх взаємозв'язків і взаємовпливів;

- функціонального, який сприяє конкретизації основних функцій учителя початкової школи і забезпечує спрямованість професійної підготовки студентів для виконання цих функцій на високому рівні педагогічної майстерності та практичного забезпечення їх реалізації в конкретних умовах діяльності;

- аксіологічного, що уможливує програмування процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі формування у них ціннісних орієнтацій, необхідних для успішної висококваліфікованої педагогічної діяльності;

- особистісно-діяльнісного, що дає змогу студентам зайняти суб'єктну позицію в процесі формування власної педагогічної майстерності, виступає своєрідним методологічним імперативом, з урахуванням якого в навчальних закладах визначаються змістовий, технологічний і діагностичний компоненти професійної підготовки вчителів початкової школи;

- професійно-особистісного, що сприяє забезпеченню єдності процесів формування професійної компетентності і професійно важливих особистісних якостей студента як показника педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи;

- полісуб'єктного, який відображає єдність особистісно-діяльнісного і професійно-особистісного підходів, дає змогу розглядати учасників процесу професійного навчання як партнерів, здатних ставити і коригувати цілі, усвідомлювати мотиви, самостійно вибудовувати плани і реалізувати їх;

- культурологічного, що сприяє формуванню комунікативної компетентності вчителя початкової школи на основі іншомовної підготовки.

Теоретичний рівень дає можливість виявити провідні теорії, ідеї, вихідні параметри, дефініції, покладені в основу розуміння процесу професійної підготовки вчителів початкових класів у ВНЗ, наукового опису досліджуваних фактів і явищ, їх аналізу, узагальнення і синтезу, а також обґрунтувати модель системи формування педагогічної майстерності вчителів початкової школи, основні положення щодо напрямів, змісту та нормативно-правових засад діяльності учасників освітнього процесу та керування ним.

Практичний рівень передбачає впровадження моделі системи формування педагогічної майстерності вчителів початкової школи, розробку, апробацію та впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки студентів та методики визначення ефективності цього процесу на різних етапах його здійснення.

Базуючись на методологічному, теоретичному і практичному рівнях осмислення концептуальних засад формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи, вважаємо, що професійна підготовка цих фахівців має розглядатися як компонент цілісної системи освіти в Україні.

Отже, здійснення дослідження на основі певних концептуальних підходів дає змогу охарактеризувати процес формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи як педагогічну систему, котра водночас є складовою системою вищої освіти. У зв'язку з цим її будова й функціонування ґрунтуються на сукупності загально педагогічних закономірностей і принципів з властивими їй особливостями, що зумовлюють специфіку цього процесу.

Вважаємо, що окреслені концептуальні положення втілюються в загальній гіпотезі дослідження, яка полягає в тому, що система формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи буде успішною за умови її теоретико-методологічного обґрунтування і реалізації на основі принципів цілісності, неперервності, прогностичності з урахуванням особливостей і потреб практики відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти.

Загальна методологія дослідження ґрунтується на філософських положеннях теорії наукового пізнання; гуманістичної філософії; теорії систем; діалектичної теорії про загальний зв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ об'єктивної дійсності; системного та діяльнісного підходів до розуміння соціальної природи особистості; єдності свідомості та діяльності у формуванні та розвитку; положеннях педагогічної науки щодо становлення особистості, її фахового розвитку з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності.

На різних етапах наукового пошуку нами будуть враховуватися положення Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти, Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), Постанова КМУ №462 від 20.04.11 року «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти». Використання положень загальної і конкретної методології буде зумовлювати формування та обґрунтування поняттєво-термінологічного апарату дослідження, визначення провідних ідей і методів їх теоретичного обґрунтування, наукового аналізу досліджуваних фактів і явищ педагогічної дійсності, узагальнення і синтезу, експериментальної перевірки, оцінки відповідності розробленої системи формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової освіти реальним процесам, що мають місце у його професійній діяльності.

Висновок. Створення ефективної системи формування педагогічної майстерності вчителів молодших класів буде успішним за умов:

- розробки і реалізації моделі системи формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи на основі взаємодії системотвірних і структурних компонентів, що забезпечують високий рівень професійної підготовки студентів;

- врахування особливостей процесу професіоналізації майбутніх учителів початкової школи, розширення його функцій, динаміки змін у професійному зростанні;

- врахування результатів пролонгованої діагностики професійної придатності до діяльності у початковій школі;

- орієнтованості педагогічних технологій професійної підготовки студентів на створення сприятливих умов для професійно-особистісного формування педагогічної майстерності і професійного вдосконалення вчителя початкової школи на різних етапах його трудової діяльності в майбутньому;

- забезпечення єдності теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки студентів, залучення суб'єктів цього процесу до практичного формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в тому, щоб обґрунтувати і забезпечити ефективність впровадження системи формування педагогічної майстерності вчителів початкової школи за допомогою використання сукупності методів дослідження на різних етапах наукового пошуку. До теоретичних методів ми віднесли метод концептуально-порівняльного аналізу, за допомогою якого будуть зіставлятися

теоретичні підходи до визначення та обґрунтування концепції професійної підготовки вчителів початкової школи з метою формування у них педагогічної майстерності; метод моделювання, який уможливить розробку професійної моделі педагога та модель системи формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи; метод структурно-системного аналізу, застосування якого дасть можливість виокремити основні компоненти професійної підготовки вчителів, виявити закономірності та особливості їх функціонування; метод мисленого експерименту, що дасть змогу здійснювати критичну рефлексію проміжних результатів і висновків на різних етапах

дослідження. Серед емпіричних методів дослідження основним буде педагогічний експеримент, спрямований на перевірку ефективності моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; моделювання різних форм функціонування основних компонентів педагогічної майстерності; спостереження, анкетування, тестування, бесіди, реєстрації результатів, метод експертної оцінки результативності професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на різних етапах її здійснення. Математична обробка результатів експерименту буде виконуватися за допомогою методів математичної статистики.

Література і джерела

1. Дубяга С.М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічної імпровізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Світлана Миколаївна Дубяга; НПУ ім.М.П.Драгоманова. – Київ, 2008. – 23 с.
2. Задорожна Л.В. Ідеї педагогічної майстерності в діяльності Глухівського вчительського інституту (1874 - 1917 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» /Леніна Вікторівна Задорожна; Луган. держ. пед. ун-т ім.Т.Шевченка. – Луганськ, 2000. – 18 с.
3. Луцок А.М. Проблема педагогічної майстерності вчителя творчої спадщини В.О.Сухомлинського: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Анатолій Михайлович Луцок; Інститут педагогіки АПН України. – К. 1996. – 24 с.
4. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності: автореф. дис. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Світлана Миколаївна Мартиненко; Інститут педагогіки АПН України. – Київ, 2009. – 47 с.
5. Моцик Р.В. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання персонального комп'ютера як засобу навчальної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ростислав Васильович Моцик; Інститут вищої освіти АПН України. – Київ, 2009. – 21 с.
6. Павленко Н. О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Олександрівна Павленко; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Київ, 2008. – 332 с.
7. Присяжнюк Л. А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації колективних форм роботи учнів сільських малочисельних шкіл: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Андріївна Присяжнюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – 350 с.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский; сост. и авт. вступит. очерков С.Соловейчик ; 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.

Статья посвящена актуализации проблемы формирования педагогического мастерства будущих учителей младших классов. Автором проанализирована теоретическая основа формирования педагогического мастерства будущих учителей начальной школы и охарактеризовано процесс его формирования как педагогическую систему.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, профессиональная подготовка, имидж педагога, профессиональная компетентность, педагогическая техника, педагогическое общение, иноязычная коммуникативная компетентность.

The article is dedicated to the actualization of the problem of formation of the future primary school teachers' pedagogical mastery. The theoretical basis of formation of the future primary school teachers' pedagogical mastery has been analyzed; the process of formation of pedagogical mastery as the pedagogical system has been characterized.

Key words: pedagogical mastery, professional preparation, teacher's image, professional competitiveness, pedagogical communication, foreign language communicative competitiveness.